

Monumentaal

NIEUWSBRIEF VAN DE MONUMENTENSTICHTING BAET EN BORGH

18^e jaargang nr. 1 – april 2013

Voorwoord

Het is 1995. Een vervallen stoomgemaal, vlakbij de plek waar je gaat wonen, dat is natuurlijk intrigerend. Elke dag kom je er langs en uiteraard klim je een keer op die grote zwarte pijp om naar binnen te kijken. Daar sluimeren grote machines roestig voor zich heen. Af en toe is er wat activiteit, zijn er mensen aan het werk, dus kennelijk zijn er nog plannen mee.

De interesse voor dat intrigerende en geheimzinnige stoomgemaal blijft, maar op een laag pitje, want werk, gezin, verbouwing en het op orde brengen van erf, schuren en tuin slokken alle aandacht op. Zoals elke 'verbouwer' weet, is een huis nooit af en een tuin ook niet (net als De Tuut), maar na verloop van jaren, als de grote klussen achter de rug zijn, komt er tijd om meer te weten te komen over de geschiedenis van Maas en Waal en Appeltern in het bijzonder. Wij staan op de schouders van de generaties die ons voorgingen. De sociale geschiedenis van ons land en van de plaatsen waar ik heb gewoond, hebben altijd mijn interesse gehad. Niet in de laatste plaats vanwege mijn vak, dat van planoloog. De ruimtelijke ordening is om en nabij 25 jaar mijn werkveld geweest. Dat brengt met zich mee dat je nadenkt over het gebruik van de ruimte, de geschiedenis van de gebruikers en de wijze waarop de functies van een gebied op de best mogelijke manier georganiseerd kunnen worden. Vandaar dat ik meer wilde weten van de plek waar we wonen. Dat bleek een goudmijn te zijn. Het een leidde naar het ander. Ons huis was oorspronkelijk een herberg, gelegen aan een belang-

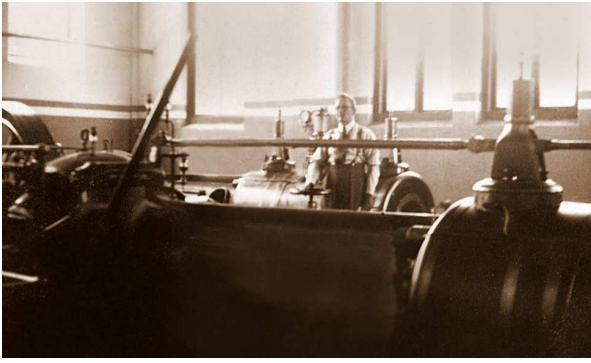
rijke historische route tussen Tiel en Grave. Er was een kasteel geweest, een Heerlijkheid, een landhuis, een stokoude Wetering en nog veel meer. Als klap op de vuurpijl bleek een van de belangrijkste documenten uit de Nederlandse geschiedenis in Appeltern op schrift te zijn gesteld. Van daar was het nog maar een kleine stap naar het stoomgemaal. De geschiedenis van het gebied is immers verweven met de geschiedenis van de waterbeheersing. En zo val je dan in de handen van Jan Reijnen. De eerste ontmoeting met hem staat me niet meer bij. Vanaf dat moment hebben we echter wel regelmatig contact gehouden over de vele zaken die ons binden, techniek, de politiek in dorp en streek, historisch erfgoed, fruit en natuurlijk de mensen om ons heen. Van lieverlee ben ik zo steeds meer betrokken geraakt bij het wel en wee van het stoomgemaal, dat zich door Jan een plekje in mijn hart veroverde. Nu de Maas en Waalse Oogstdagen, waaraan ik vier jaar heb meegeholpen, op de rit staan en ik bovendien later dit jaar met pensioen ga, kon ik tegenover Jan niet meer geloofwaardig volhouden dat ik geen tijd had voor een bestuursfunctie. Ik ben dus gezwicht en meteen koppie ondergegaan. Koppie onder in een warm bad van bestuursleden en vrijwilligers die met elkaar een bijna reddeloos stoomgemaal van de ondergang hebben weten te redden. Het stoomgemaal is nu bijna mooier dan nieuw. De restauratie nadert haar voltooiing. Toch is er, ook in de komende jaren, nog veel te doen. Het is een eer en een voorrecht om daarbij te mogen helpen.

Namens het bestuur,
Joep van den Brink

De Tuut in vroeger dagen ten tijde van machinist Louis Fliervoet, deel 7 (door Henk Buiteman)

Kort na de oorlog is er op het gemaal een ernstig ongeluk gebeurd, waarbij Louis Fliervoet betrokken was. De pakking onderin het mangatdeksel van Ketel 3 is toen aan de voorkant plotseling hevig gaan lekken, waardoor het hete water in hete stoom overging en Fliervoet zijn voet en been

verbrandde. Het verhaal gaat dat Jan van de Weerd, toenmalig opzichter van landgoed de Heerlijkheid Appeltern, toevallig in de buurt was. Hij zou de wond hebben genezen door hem te 'bespreken'. Dit bespreken is een fenomeen dat alom bekend is in deze streek en in ieder dorp

was er wel iemand die dit kon. Ook in de film van Lou Kruisbergen 'Het Boerke van Winssen' gebeurt er een ongeluk op De Tuut waarbij er een wond wordt 'besproken'.

De vrouw van Fliervoet overleed op 24 juli 1950. Dochter Bertha deed daarna de huishouding totdat zij trouwde en in Alphen ging wonen.

Het huis van de machinist was tegen de dijk gebouwd en op de onderste verdieping bevond zich een kelderkeuken met een deur naar het gemaal en de tuin. In de keuken was een zwengelwaterpomp met een koperen knop. Pas in 1956 werd de woning op de waterleiding aangesloten. Leo Greep, zoon van machinist Johan Greep die destijds op het gemaal in Maasbommel werkte, herinnert zich nog hoe hij in de keuken bij Bertha, de dochter van Louis Fliervoet, vaak warme chocolademelk dronk.

Fliervoet ging in 1954 met pensioen. De huishouding werd toen enkele jaren bestierd door Grada van Geenen, de zus van stoker Piet van Geenen. In die periode kwam er ook televisie. En hoewel het loon van een machinist niet bepaald riant was, was Louis een van de eersten in het dorp die een televisietoestel bezat. Grada van Geenen herinnert zich dat er toen in de woonkeuken beneden tv werd gekeken. En dan werd er voor een wat gezelliger sfeer een rode doek om de lamp gehangen. Enkele jaren na zijn pensionering vertrok Fliervoet uit Appeltern om bij zijn dochter Bertha in Alphen te gaan wonen.

Hij werd niet door een andere machinist opgevolgd. Als het gemaal moest werken, werd hij soms uit Alphen opgehaald om de machines weer op te starten en - zolang dat nodig was - draaiende te houden. Kennelijk was er dan niemand anders beschikbaar. Hij verbleef dan in zijn oude, onbewoonde huis naast De Tuut en hij was in de kost bij opzichter Termont, wiens huis zich naast de machinistenwoning bevond. Voor deze kost, zonder inwoning, kreeg Termont van het waterschap vijf gulden per dag en dat was goed betaald, volgens mevrouw Termont.

Het was echter niet alleen Louis Fliervoet die

soms weer naar De Tuut werd gehaald. Ook Johan Greep van gemaal De Blauwe Sluis werkte er - als dat nodig was - van tijd tot tijd.

En als er met de machines langdurig moest worden gedraaid, werd deze machinist soms bijgestaan door toenmalig stoker Piet van Geenen, die in drukke tijden ook wel eens voor Fliervoet had waargenomen. Van Geenen kende het gemaal zo door en door dat men het kennelijk geen bezwaar vond dat hij, als stoker, af en toe de plaats van de machinist innam.

Gedurende een periode van acht jaar had het gemaal geen eigen machinist. Maar dat veranderde in 1962 met het aantreden van Lieuwe Elzinga. Drie jaar later, op 19 november 1965, overleed Louis Fliervoet in Alphen. Hij ligt begraven op het kleine kerkhofje in Appeltern.

Na zijn dood is De Tuut nog enkele jaren in bedrijf geweest, maar in 1967 viel na 48 jaar trouwe dienst uiteindelijk ook het doek voor dit stoomgemaal. En hiermee leek aan het tijdperk De Tuut definitief een einde te zijn gekomen.

Totdat ... er in 1984 een voorzichtig begin werd gemaakt met de restauratie, die trouwens nog steeds in volle gang is, en waarvan wij u zo goed mogelijk op de hoogte proberen te houden.

Bezoek van een enthousiaste expert (door Leo van Hulst)

Mijn gast, de heer Mostert uit Willemstad, heb ik twee jaar geleden voor het eerst ontmoet (zie het verhaal in de Monumentaal van november 2011). Er is toen een afspraak gemaakt om hem op De Tuut een specifiek technische rondleiding te geven, nadat hij eerder al tijdens een stoomweekend het gemaal onder stoom had bezocht. Hij had daarom een (rode) overall, handschoenen en een flashlight meegenomen. Als ex-scheepswerktuigkundige, ex-hoofdmachinist (hij heeft ook nog gevaren met triple expansiemachines op o.a. een Liberty) en ex-Lloyds surveyor, heeft hij natuurlijk heel veel installaties gezien. Met name was hij geïnteresseerd in onze oude ketels. Hij vroeg of hij de hel in kon en daar is hij toen met enige hulp in geklommen (hij is 'pas' 81!). De hel is een grote gemetselde ruimte aan het einde van de vuurgangen. Daar vanuit kun je niet alleen heel goed de rechtheid van deze vuurgangen controleren, maar ook de staat waarin het materiaal verkeert. De klinknagels van de verbinding

ding van vuurgang met achterfront kunnen er eveneens goed worden geïnspecteerd. Mostert vond dat alles - zeker gezien de bijna honderdjarige leeftijd van het gemaal - er nog opmerkelijk goed uitzag. Ondertussen hoorde ik hoe hij ooit een ketel met vervormde vuurgangen heeft afgekeurd, waarna er nieuwe vuurgangen geplaatst moesten worden.

Ons gemaal heeft in de eeuw van zijn bestaan relatief weinig gedraaid en vaak niet eens met gebruikmaking van alle ketels. "Desondanks", zegt Mostert, "alsnog hulde aan de stokers die hier hebben gewerkt, voor hun goede zorg en kunde!" Ook alle nieuwe lassen die recentelijk aan de oververhitter en aan de stoomleidingen zijn aangebracht, konden zijn goedkeuring wegdragen. "Hier zijn mensen aan het werk geweest die heel duidelijk wisten waarmee ze bezig waren, schitterend!"

Ik heb Mostert uiteraard ook verteld over de nieuwe lagers in beide bemalingspompen en tenslotte zijn we in de kelder wezen kijken, waar de mengcondensers en de natteluchtpompen zich bevinden.

Hij zag het echter niet meer zitten om zich door het mangat te wurmen om in Ketel 3 te kijken. Het komt maar zeer zelden voor dat je iemand kunt rondleiden die zoveel kennis heeft van dit soort installaties en die de problemen kent en herkent. Hij vindt al het werk dat hier is gedaan geweldig en ik heb hem dan ook voorgesteld om maar te gaan verhuizen en op de donderdagen ook in ons team te komen werken.

De collectie Loeffen (door Joep van den Brink)

In 2005 is Stichting Baet en Borgh eigenaar geworden van de collectie Loeffen. Op dit moment wordt er een expositiehal gebouwd, waar de motoren die samen de collectie Loeffen vormen, tentoongesteld gaan worden. Hoog tijd om wat te vertellen over wie Loeffen was, waaruit de collectie bestaat en hoe Baet en Borgh eigenaar van deze collectie is geworden.

Thijs Loeffen was de molenaar van *Stellingmolen De Wielewaal* in Beneden-Leeuwen. Deze molen was sinds 1931, het geboortjaar van Thijs Loeffen, in het bezit van zijn vader. Thijs trad als molenaar in diens voetsporen en heeft de molen tot zijn overlijden in 2000 beheerd. Daarna is de molen verkocht aan de gemeente.

Thijs was een groot liefhebber van techniek. Bij de molen plaatste hij een grote Brons dieselmotor om het maalwerk aan te drijven als er eens geen wind was. Hij is zijn hele leven bezig geweest met motoren en machines. Van lieverlee ging hij antieke stationaire motoren verzamelen. Samen

met Henk Jurriaans en Marinus Beijen maakte hij de vaak als oud ijzer gekochte motoren weer lopend en werden ze uiterlijk en qua techniek weer in tiptop conditie gebracht. Thijs reisde de hele wereld over om oude machines te bekijken en te kopen. Zijn collectie omvat dan ook motoren uit Engeland, Duitsland, Frankrijk, de VS, Tsjechië, enz. Hij heeft ze over de hele wereld gevonden en opgehaald, tot in Nieuw-Zeeland toe. Op die manier is er een unieke collectie bij elkaar gebracht, die een goed beeld geeft van de stand der techniek van ruim honderd jaar geleden. De oudste motoren dateren zelfs van 1886, nog uit de pionierstijd van de verbrandingsmotor. In 2000 overleed Thijs als gevolg van een ongelukkige val in zijn huis. Eerder al was hij in contact gekomen met Baet en Borgh. Jan Reijnen herinnert zich nog dat Thijs in 1997, na het gereedkomen van de schoorsteen, een open dag van het stoomgemaal bezocht en zich aanmeldde als vrijwilliger. In de jaren daarna was Thijs regelmatig op De Tuut en hielp hij bij de restauratie door het doen van draai- en freeswerk. Hij beschikte over een werkplaats en over machines om

dat soort werk te doen. Thijs zag dat zich rond De Tuut een groep van gedreven en deskundige vrijwilligers vormde, die goed thuis waren in antieke techniek en die oude machines op een verantwoorde manier wisten te restaureren en onderhouden. Aangezien hij geen kinderen had en graag wilde dat zijn collectie bij elkaar zou blijven, zocht hij daarvoor een goede bestemming. Baet en Borgh was de organisatie die hij daarvoor uitkoos en bij testament heeft hij de collectie aan deze stichting vermaakt.

Na zijn onverwachte overlijden heeft zijn vrouw Ger de collectie nog enkele jaren beheerd, maar niet lang na Thijs overleed ook zij. De collectie is toen aangeboden aan Baet en Borg en het bestuur heeft besloten het legaat te accepteren. Vervolgens is de collectie door deskundigen getaxeerd en aangemerkt als waardevol en bijzonder. Verder passen de stationaire motoren qua tijd en techniek goed bij de machines van De Tuut, zodat de motoren samen met de machines van het gemaal een mooi beeld kunnen geven van de stand ter techniek van ongeveer honderd jaar geleden. Kortom, de collectie vormde een verrijking voor De Tuut en bood mogelijkheden om het gemaal met een museum uit te breiden.

Na het aanvaarden van het legaat is er heel wat afgepraat, gedacht, overlegd en geschreven over wat te doen met de collectie. Uiteindelijk is de knoop doorgehakt en is er besloten tot de bouw van een expositiehal. Daarvoor is subsidie verkregen en inmiddels is de bouw gestart. In de loop van dit jaar moet het gebouw klaar zijn en kan er worden begonnen met de inrichting. Daarover en over de machines een volgende keer meer.

Sinterklaas in Appeltern (door Leo van Hulst)

Sinterklaas is pas op 5 december jarig en hij viert dat elk jaar door alle brave kinderen te verrassen met iets leuks. Omdat 'het grote boek' elk jaar opnieuw bijgewerkt moet worden, komt Sint al enkele weken voor zijn verjaardag met de stoomboot vanuit Spanje naar Nederland. Daarvoor kiest hij elk jaar zorgvuldig een andere aankomstplaats. Dit jaar was dat Roermond en alle kinderen hebben dat live op tv zelf kunnen bekijken. Een heel drukke tijd voor de Sint en natuurlijk schakelt hij hulpsinterklazen in omdat hij niet overal tegelijk kan zijn.

Héél bijzonder was het dat Sint dit jaar gehoord had van een 'fluisterboot'. Een geruisloze boot zoals die voor de rondvaarten bij Stoomgemaal De Tuut wordt gebruikt. Nou, dat wilde Sint zelf wel eens meemaken! Hij liet door de grote 'regel-piet' contact opnemen met de sinterklaas-

vereniging in Appeltern en die kwam natuurlijk op het gemaal om e.e.a. af te spreken. Natuurlijk werd er proefgevaren. En er moest een speciale trap gebouwd worden om Sint veilig tegen de

steile dijk op te kunnen laten gaan. Ook was er een speciaal trapje aan boord nodig om Sint vanuit de boot op de oever te krijgen.

Op 18 november was het dan eindelijk zover. Precies om elf uur kwam de *Jan Douwes* - met Sint en enkele Pieten aan boord - uit de spuisluis bij het gemaal naar de afgesproken aanlegplaats. Er was wat onduidelijkheid, omdat de kinderen dachten dat Sint vanaf de Maas de Uitvliet in zou komen, net zoals vorig jaar. Zodra de boot echter verscheen, spoedde iedereen zich naar de goede kant van de dijk en begon de welkomsterenade voor de goedheiligman. Sint was zéér in zijn nopjes met dit milieuvriendelijke, heerlijk rustige en stille vervoer. En omdat hij eveneens uitermate tevreden was over de Tuut-vrijwilliger die als schipper fungeerde, besloot hij om ook de andere vrijwilligers met een bezoek te vereren. Dat gebeurde op 6 december tijdens de koffiepauze, waarin een van de vrijwilligers een powerpoint presentatie had gegeven over de stoomexplosie in de elektriciteitscentrale in Nijmegen. De stemming was geanimeerd. Er was koffie en ook gebak, omdat een van de vrijwilligers jarig was geweest. Er werd wat nagepraat over de stoomexplosie en toen verscheen tot ieders grote verbazing plotseling sinterklaas in het Stoomcafé. De goedheiligman wendde zich eerst tot de voorzitter. Hij had zich blijkbaar zéér goed over alle zaken betreffende het gemaal en de vrijwilligers laten informeren, want hij wist goed van de mijter en de rand. Dat die mijter een aantal keren scheef zakte en zelfs meerdere keren op de grond terecht kwam, verhoogde slechts de feestvreugde bij de vrijwilligers. Ondertussen begon Sint, voortdurend worstelend met pruik en baard, het

zó warm te krijgen dat hij om een glas water smeekte. Maar het gedicht dat hij voor de mannen had geschreven, was mooi. De vrijwilliger die de goedheiligman destijds in de *Jan Douwes* naar de dijk had gevaren, mocht als dank hiervoor dit gedicht voordragen. Vervolgens noemde Sint nog vele zaken en bij zijn afscheid kregen alle aanwezigen een chocoladeletter 'S', die wel te maken zal hebben met het woord 'stoom', want dat is toch het allerbelangrijkste op het gemaal!

Vrijwilliger aan het woord (door Goof van Oers)

Mijn werkzame leven heb ik in de electronicawereld doorgebracht. Eerst meer dan twintig jaar op een ontwikkelafdeling, waar we de aansturing voor gasontladingslampen (voornamelijk TL en spaarlampen) ontwikkelden. Voor de laatste tien jaar ben ik overgestapt naar de productieafdeling, waar ik verantwoordelijk was voor het inrichten van de productielijnen voor nieuwe producten die vanuit de ontwikkelafdeling instroomden. Een organisatorische functie dus, waarbij ik ook redelijk wat tijd in Polen heb doorgebracht, waar we in die periode een compleet nieuwe fabriek hebben gebouwd.

Toen ik zestig werd, ging ik (moest ik) met pensioen. Plotseling had ik veel vrije tijd. In die periode had ik contact met een vrijwilliger van het stoomgemaal en hij dacht dat er ook voor mij wel iets te doen viel.

De vrijwilligersorganisatie werd toen (en ook nu

nog) gedomineerd door technenuten. De Tuut was wel opengesteld voor publiek en groepen konden een rondleiding krijgen. Hiervoor waren echter maar enkele mensen beschikbaar die dit wilden doen. Ook de organisatie er omheen was mager geregeld. Ik vond het een uitdaging om hier wat meer structuur in te brengen en zo werd ik dus beheerder van het bezoekerscentrum (dat nu Stoomcafé wordt genoemd).

Als beheerder regel je de afspraken en alles daaromheen. Dat betekent uiteraard het beheer van telefoon en e-mail. Verder bestaat mijn werk uit het inplannen van bezoek, het zorgen voor voldoende rondleiders en het regelen van koffie, al dan niet met gebak. En tenslotte moet er natuurlijk worden afgerekend. Meestal gebeurt dat door het sturen van een rekening, omdat pinnen op De Tuut niet mogelijk is.

Ook het regelen van de bezetting van het Stoom-

café tijdens stoomweekends behoort tot mijn taak, evenals de bevoorrading. Op de werkdagen pleeg ik onderhoud, want het café moet wel te allen tijde gereed zijn voor het ontvangen van bezoek.

Ik doe dit nu alweer zeven jaar en in die periode ontvingen we jaarlijks ca. 1500 bezoekers in ongeveer zestig groepen, naast de bezoekers van de stoomweekends.

Voor het ontvangen van groepen zijn er zo'n zes à zeven vrijwilligers. Het is voor hen geen vast werk op een vaste dag, want het bezoek komt op afspraak, de hele week door, met een voorkeur voor de weekenden. En dan in hoofdzaak in de periode mei t/m oktober.

Hoogtepunten van de afgelopen jaren waren de STOWA dag in 2010 en de Landroverdag in 2012. Dat waren megaklussen om te organiseren, maar het is ons gelukt!

Het merendeel van de groepen die het gemaal bezoeken, bestaat uit ouderen die een busreisje maken, uit mensen die aan een fietstocht deelnemen of het gaat om familie- en buurtuitstapjes. Soms maken ook bedrijven gebruik van het Stoomcafé als vergaderplek en ook dan wordt er een rondleiding gegeven. Een enkele keer vindt er een huwelijk plaats. De Tuut is een door de gemeente aangewezen trouwlocatie.

De bezoekersaantallen zijn de afgelopen jaren vrij constant gebleven. Toch zouden we graag nóg meer bezoekers willen ontvangen. Want voor ons betekenen zij een belangrijke bron van inkomsten. En voor de instandhouding van het ge-

maal hebben we het geld hard nodig. Meer bezoekers betekent echter ook meer werk. Daarom zijn we op zoek naar nóg meer rondleiders en mensen die het Stoomcafé willen bemannen. Momenteel zijn we elke donderdag en twee keer per maand óók op de zaterdag open voor passanten, mensen die toevallig langs komen. Maar in de toekomst willen we de openingstijden graag verruimen.

En dan nog ... Toen ik ongeveer een jaar bij De Tuut werkzaam was, stapte de secretaris van Stichting Baet en Borgh op. Omdat er toen binnen de club geen vervanger was te vinden, heb ik deze taak ook maar op me genomen. Op zich niet heel veel werk, maar samen met de activiteiten in het Stoomcafé is mijn aandeel in het vrijwilligerswerk op de Tuut uitgegroeid tot iets waarmee ik vrijwel dagelijks bezig ben. Maar ... het geeft voldoening, dat moet gezegd!

Techniek (door Henk Buiteman)

Afgelopen halfjaar is het ook op techniekgebied weer ontzettend druk geweest. Met name de restauratie van Ketel 2 en 3 is een gecompliceerd en tijdrovend project.

Om een indruk te krijgen van de aantasting door corrosie in de bijna honderd jaar oude Ketel 3 hebben we de wanddiktes in beeld gebracht. Dit met ondersteuning van Sten Knuiman van de firma Promec uit Wijchen. Er werden meetpunten uitgezet op plekken die ogenschijnlijk in slechte

conditie leken te verkeren. De metingen zijn uitgevoerd met moderne ultrasoonapparatuur. Van de hierdoor verkregen informatie wordt een officieel meetrapport opgemaakt.

Voorts hebben we de oververhitter van Ketel 2 weer teruggeplaatst, waarna de afsluitende muur weer dichtgemetseld kon worden. Dit gebeurde met een speciaal soort specie voor gewone én vuurvaste stenen.

Ook zijn we begonnen met het opnieuw opbouwen van de oververhitter van Ketel 3. Door de opgedane ervaring bij Ketel 2 ging het werk nu een stuk sneller. De in- en uitlaatkasten van deze oververhitter zijn inmiddels alweer aan de afzonderlijke stoompijpen bevestigd. Dit gebeurde door de pijpen te 'walsen'. Een oude en vroeger veel gebruikte techniek, die tijdens de bouw van het gemaal in 1918 eveneens werd toegepast. Een korte uitleg.

De relatief dunwandige oververhitterpijpen (4mm) kunnen in het dikwandige materiaal (20mm) van de in- en uitlaatkasten worden bevestigd door ze te 'rollen', ook wel 'walsen' ge-

noemd. De pijpen moeten goed in het gat passen. Het gereedschap hiervoor bestaat uit een huls, waarin aan de binnenwand drie langwerpige rollen zijn bevestigd. Door er al draaiend een heel flauw toelopend tapse pen in te drukken wordt het pijp materiaal met grote kracht uitgerekt en komt het muurvast in de kast. Door deze bewerking wordt het wandmateriaal van de pijp ca. 15% dunner en is het blijvend vervormd. Op die manier wordt er een stoomdichte materiaalverbinding gemaakt, zonder dat er gelast hoeft te worden. Er zijn tegenwoordig nog maar weinig mensen die dit vak beheersen. Een ervan is Jelle van der Laan, van de Nem, die twee dagen bij ons heeft gewerkt.

Voordat het eigenlijke walsen kon beginnen, moesten er nog wel zestien verlooppijpjes aan de nieuwe oververhitterpijpen worden gelast, omdat de diameter van de nieuwe pijpen voor de oude

in- en uitlaatkasten net iets te klein was. Deze klus werd door Lastechniek Noord uitgevoerd. Hoewel we nu dus druk bezig zijn met Ketel 3, willen we ook verder met Ketel 2. We gaan ervan uit dat we deze ketel zonder bijzonderheden in de loop van dit jaar weer kunnen stoken.

De Tuut, wat is er te zien en te doen? (door Wil Buiteman)

Met het stoomseizoen in aantocht hopen wij ook nu weer op veel bezoekers die een kijkje komen nemen in ons dierbare gemaal. Wat kunnen ze er zoal aantreffen?

- Een ketelhuis met een voor Nederland unieke ketelbatterij met drie ingemetselde ketels; één ervan wordt tijdens de stoomweekends gestookt, de beide andere zijn in restauratie. Voor geïnteresseerde technenuten een buitenshuis, want nu (nog) kunnen zij een blik werpen op een oververhitter die later weer wordt ingemetseld.
- Een machinekamer met twee werkende stoommachines.
- Een motorenzaal met twee dieselmotoren: een werkende Crossley uit 1924 en een Stork Ricardo uit 1954 die in de loop van dit jaar waarschijnlijk weer bedrijfsvaardig zal zijn.
- Een smidse waar regelmatig demonstraties worden gegeven en waar kinderen af en toe zelf mogen smeden.
- Een fluisterboot, de *Jan Douwes*, waarmee

- een korte rondvaart rond het gemaal en door de sluis kan worden gemaakt.
- Een monitor waarop vanuit de uilenkast live beelden zijn te zien van 'onze' kerkuilen en hun eventuele kroost. Deze uilenkast is aan een muur bij de schoorsteen bevestigd. Mochten kraaien de kast in bezit hebben genomen - en dat is niet onwaarschijnlijk - dan kan uiteraard het wel en wee van deze vogels worden gevolgd.
- Een 'stokersgemak', d.w.z. een ouderwetse wc met een tonnetje, dat vooral door kinderen vaak als hilarisch wordt ervaren en waar ze maar al te graag op de foto gezet willen worden.
- Een puzzel voor kinderen; goede oplossingen worden beloond met een kleinigheidje.
- Een waterpompbak waar kinderen kunnen pompen met een zwengelpomp en een vleugelpomp. Ook kunnen ze er afsluiters openen dichtdraaien om de waterstraal te beïnvloeden. Voor volwassenen eveneens een leuke attractie, zo is in de praktijk gebleken.
- Tenslotte is er het Stoomcafé, waar de bezoekers alle opgedane indrukken kunnen verwerken onder het genot van een kop koffie, thee of frisdrank, al dan niet met gebak. En voor diegenen die een leuke herinnering aan hun Tuutbezoek mee naar huis willen nemen, is er Tuutwater (jenever), Stokersbitter en ons inmiddels befaamde Stoombier.

Openingstijden 2013

Stoomdagen:

11 en 12 mei	11.00 – 16.30 uur
13 en 14 juli	11.00 – 16.30 uur
10 en 11 augustus	11.00 – 16.30 uur
14 en 15 september	11.00 – 16.30 uur
19 en 20 oktober	11.00 – 16.30 uur

Geopend voor bezoek:

1 april t/m 31 oktober:	
elke donderdag	10.00 – 15.00 uur
elke zaterdag in de oneven weken	10.00 – 15.00 uur

verder voor groepen op afspraak

Exploitatierkening 2012 Stoomgemaal

Inkoop en kosten Stoomcafé	€ 6.699	Entreegelden	€ 5.657
Restauratie en onderhoud	€ 90.720	Consumpties	€ 2.997
Vaste lasten	€ 403	Bezoekersgroepen	€ 6.777
Elektra en water	€ 5.399	Opbrengsten trainingen	€ 300
Porti en telefoon	€ 950	Overige opbrengsten	€ 650
Administratiekosten	€ 958	Sub. Beuningen	€ 1.389
Contributies en abonnementen	€ 908	Sub. West Maas en Waal	€ 3.147
Verzekeringen	€ 2.740	Sub. Prov. Gelderland	€ 1.700
Vrijwilligerskosten	€ 7.196	POP subsidie	€ 68.827
P.R. waaronder nieuwsbrief	€ 2.585	BRIM bijdragen	€ 13.896
Kosten Jubileumboek	€ 18.985	Draaipremie	€ 450
Kosten Tuutreeks	€ 2.315	Donaties	€ 3.803
		Sponsoring	€ 4.500
		Rente gelden	€ 1.335
		Sub. Jubileumboek	€ 5.000
		Sub. en verkoop Tuutreeks	€ 1.363
Exploitatieoverschot		Exploitatietekort	€ 18.067
	€ 139.858		€ 139.858

De 41 vrijwilligers hebben het afgelopen jaar een inzet geleverd van 5600 uren. Diegenen die daar gebruik van willen maken, kunnen een bescheiden kilometervergoeding declareren.

Monumentaal is een nieuwsbrief van Monumentenstichting Baet en Borgh. Deze nieuwsbrief verschijnt minimaal eens per jaar. Redactie, administratie en foto's: Henk Buiteman, Wil Buiteman, Goof van Oers
Stichting Baet en Borgh, de Tuut 1, 6629 AA Appelteren. Tel. 0487-541156 of 06-15180767 www.de-tuut.nl Postbank 5545151

Druk:

Pontanusstraat 20, 6524HG Nijmegen, tel. 024-3226715